

**РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ РЕГІОНУ, ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

*КОРНІЄЦЬКИЙ О.В., Д.Е.Н., ПРОФЕСОР,
ГАЦЬКО А.Ф., К.Е.Н., ДОЦЕНТ, ОСТРОВЕРХ О.В., СТ. ВИКЛАДАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА*

Постановка проблеми у загальному вигляді Питання розвитку і взаємодії регіонів є надзвичайно актуальними для У країни, адже відсутність обґрунтованої політики регіонального розвитку держави може призвести до зростання диспропорцій та загострення економічних, політичних і соціальних проблем. Налагодження ефективного, сталого соціально-економічного розвитку регіону займає ключове місце у системі нової регіональної політики. Адже доведено, що для досягнення сталого соціально-економічного розвитку регіонів необхідним є наявність механізмів, функціонування яких забезпечує збалансованість і сталість розвитку регіонів, їх інвестиційну привабливість, зменшення міжрегіональних диспропорцій та ефективне державне регулювання соціально-економічного розвитку. На державному рівні проголошено, що регулювання соціально-економічного розвитку регіонів належить до пріоритетних завдань державного управління, є одним із ключових питань у процесі становлення нової моделі соціально орієнтованої ринкової економіки в Україні, вагомим механізмом забезпечення територіальної цілісності та стабільності в державі. Зміцнення державності країни вимагає створення єдиного господарського комплексу з ефективним використанням місцевих ресурсів, переваг територіального поділу праці та запобігання ускладнень на політичному, економічному, міжетнічному підґрунті, що повинна забезпечити регіональна політика як складова загальнодержавної політики. Тому питання розвитку і взаємодії регіонів є надзвичайно актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти соціально-економічного розвитку регіонів України, визначення проблем і стратегічних пріоритетів їх розвитку розглядаються в працях: О.Ю. Амосова [7], О.В. Безуголого [7], О.С. Конотопцева,

С.В. Краснощорова [1], В.В. Мамонова, О.В. Ольшанського, Н.М. Мельтохової [5] та ін. дослідників. Проте існуючі дослідження присвячені в основному економічним, теоретичним і прикладним проблемам державного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів. Науковцями мало уваги приділяється методичним проблемам державного регулювання, що мають місце через недосконалість існуючих методик оцінки рівня соціально-економічного розвитку територіально-адміністративних одиниць.

Формулювання цілей статті Метою статті є обґрунтування необхідності вдосконалення системного дослідження питань державного регулювання розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження З поняттям регіону тісно пов'язано поняття «регіональний розвиток». Аналіз підходів до визначення поняття «регіональний розвиток» показав, що це багатовимірне явище, сутність якого розглядається:

– як *система суб'єкт-суб'єктних відносин*, побудованих на засадах партнерства, за якої б максимально узгоджувались державні та регіональні інтереси, відкривались можливості для досягнення консенсусу між «горизонтальними» партнерами щодо цілей і стратегічних пріоритетів розвитку відповідно до реальних ресурсних потенціалів;

– *об'єкт державно управлінського впливу*, що потребує обов'язкового врахування закономірностей просторово-часової організації регіону та реакції об'єкта на зовнішній вплив при виборі адекватних методів регулювання стихійного саморозвитку в напрямку збалансованості та соціальної орієнтації;

– *процес*, безупинний цикл функціонально-просторової трансформації всіх складових регіональної системи в напрямку збалансованих змін, у ході, якого підвищується рівень та якість життя населення.

Узагальнене визначення поняття «регіональний розвиток» часто формулюється як процес формування територіальних відмінностей всередині країн і регіонів, що виявляються в усіх сферах життя людини; одночасно це і зміна значущості окремих територій за рахунок посилення їхніх соціальної та економічної ролей. Регіональний розвиток орієнтовано на оптимальне практичне використання тих можливостей, які випливають із територіального розподілу сучасних співтовариств. Це стосується економіки, політики, інших сфер життя суспільства. Європейська теорія регіоналістики

визначає такі основні принципи регіонального розвитку:

1) *принцип розподілу і перерозподілу* – забезпечення кращого розподілу благ, робочих місць, пільг;

2) *принцип створення* – можливе сприяння застосуванню заходів з розвитку через певну сукупність місцевостей, місцевих умов;

3) *принцип відновлення* – виявлення та усунення відхилень та дисбалансів, які перешкоджають розвитку діяльності, зайнятості;

4) *принцип захисту* – спрямованість на пріоритизацію екологічного аспекту, що розглядається як історичне, природне та культурне надбання, та підтримання безпеки регіону. Також цей принцип може застосовуватись водночас із нарощуванням інновацій і конкуренції;

5) *принцип компенсації* – створення у результаті переговорів між різними учасниками системи компенсацій, що відбиває співвідношення сил і раціональність вибору.

У результаті застосування цих принципів очікуваними результатами регіонального розвитку мають стати:

- збалансований розвиток територій;
- підвищення ефективності управління;
- підвищення конкурентоспроможності територій;
- сприяння європейській та світовій інтеграції;
- розвиток партнерства.

Слід пам'ятати, що проблема регіонального розвитку не має якогось одного універсального рішення, навпаки, вона вимагає певного поступального підходу. Для вирішення цієї проблеми виникає необхідність створення умов для оптимальної економічної самостійності регіонів, впровадження організаційних, правових та економічних заходів для забезпечення ефективного державного регулювання процесів регіонального розвитку країни та координації міжрегіональних зв'язків. Державне регулювання регіонального розвитку передбачає організовані системні дії щодо забезпечення сталого і збалансованого функціонування регіональних систем, що мають на меті покращання якості та підвищення рівня життя населення. Державне регулювання регіонального розвитку поширюється на ті сфери діяльності, які віднесено до компетенції державного рівня управління. До них належать: політика природокористування, соціальна політика, цінова та кредитна політика, розробка правових норм розвитку економіки, визначення податкової політики та її диференціація з урахуванням стимулювання процесу становлення ринкових відносин у регіоні.

Механізм державного регулювання розвитку регіонів передбачає

наявність взаємоузгоджених елементів:

- нормативно-правової бази;
- бюджетно-фінансового регулювання та селективної підтримки окремих регіонів;
- державних регіональних програм розвитку;
- створення та розвитку спеціальних економічних зон у певних регіонах;
- розвитку міжрегіонального та прикордонного співробітництва.

Нормативно-правова база визначає права та обов'язки регіонів у фінансово-бюджетній сфері, повноваження в управлінні майном, участь у реалізації загальнодержавних і регіональних соціально-економічних програм, порядок створення та використання регіональних фондів, форми соціальної підтримки населення.

Вплив держави на економіку регіонів здійснюється через фінансово-бюджетну систему шляхом:

- прямого державного інвестування;
- надання субсидій;
- створення спеціальних фондів для фінансування регіональних програм;
- залучення іноземних інвестицій;
- пільгового кредитування та оподаткування;
- преференцій та спрямування коштів державних позабюджетних фондів;
- формування місцевих бюджетів.

Здійснення державного регулювання територіального розвитку в Україні стикається з багатьма труднощами. Перепонами державного регулювання розвитку територій є відсутність єдиної нормативно встановленої процедури "відбору" регіональних проблем для прийняття рішень на державному рівні. До головних перешкод на шляху забезпечення ефективного державного регулювання регіонального розвитку в Україні можна віднести: відсутність системного підходу до регіональної політики, невизначеність стратегічних перспектив регіонального розвитку; недостатнє використання існуючих інструментів державного регулювання, спрямованих на стимулювання розвитку регіонів, у тому числі депресивних територій; низьку інституційну та фінансову спроможність місцевих органів влади щодо вирішення питань місцевого значення; відсутність дієвих та ефективних механізмів формування місцевих бюджетів на основі гарантованих державою соціальних стандартів надання послуг населенню незалежно від місця

проживання; незавершеність формування та недосконалість моделі управління на регіональному рівні [4, 6, 7]. Державне регулювання розвитку регіонів, як і будь-яка інша діяльність держави, потребує також належного нормативно-правового забезпечення. Назріла нагальна потреба у прийнятті низки законів та підзаконних актів, які б нормативно закріпили довгострокову концепцію регіонального розвитку, базові засади державного регулювання розвитку регіонів, визначили його предмет

Висновки За сучасних умов ринкових перетворень державне регулювання територіальним розвитком стає ключовою ланкою державного управління, що формується під впливом багатьох факторів, певна сукупність яких створює підвалини його теоретичних засад і посилення регіональних і місцевих впливів. Проте існують проблеми регулювання розвитку регіону, зумовлені складним взаємопроникненням природних, просторових, економічних, політичних і соціальних суперечностей, що пов'язано зі значною неоднорідністю територій країни та великою поліструктурністю територіальної організації влади.

Література.

1. Державне управління : [навчальний посібник] / [А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна, А. Ю. Гордієнко]; за ред. А. Ф. Мельник. – К. : Знання-Прес, 2003. – 343 с.
2. Державне управління : Європейські стандарти, досвід та адміністративне право / [В.Б. Авер'янов, В.А. Дерезь, А.М. Школик та ін.]; за заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К. : Юстініан, 2007. – 288 с.
3. Герасимчук З.В. Економічна безпека регіону: методика оцінки та стратегія забезпечення / З.В. Герасимчук, Н.С. Вавдіюк // Соц.-екон. дослідж. в перехід. період: Зб. наук. пр. – 2005. – Вип. 2. – С. 426-445.
4. Нудельман В. Розробка стратегії розвитку територіальної громади: загальні засади методики / В. Нудельман, І. Санжаровський. – К. : Вид-во «Дата Банк Україна», 2002. – 232 с.
5. Коротич О.Б. Формування понятійного апарату державного управління регіональним розвитком країни / О.Б. Коротич. – Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2009. – № 3 (26). – С. 136-143.
6. Мельтюхова Н.М. Державне управління як єдність діяльності та відносин: [монографія] / Н.М. Мельтюхова. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2010. – 204 с.

7. Bozeman B., Straussman J.D. *Public Management Strategies*. – San Francisco: Jossey-Bass, 2000.

8. Caiden G. *The Dynamics of Public Administration*. – Hinsdale: Dryden Press, 2001.

References.

1. Mel'nyk A.F., Obolens'kyy O.Yu., Vasina A.Yu., and Hordiyenko A.Yu. (2003). *Derzhavne upravlinnya [Public administration]*. A.F. Mel'nyk (Ed.). Kyiv: Znannya-Pres, p. 343 [in Ukrainian].

2. Aver"yanov V.B., Derets V.A., Shkolyk A.M. et al. (2007). *Derzhavne upravlinnya: Yevropeys'ki standarty, dosvid ta administratyvne pravo [State control: European standards, experience and administrative law]*. V.B. Aver"yanov (ed.). Kyiv: Yustinian, p. 288 [in Ukrainian].

3. Herasymchuk Z.V., and Vavdiyuk N.S. (2005). *Ekonomichna bezpeka rehionu: metodyka otsinky ta stratehiya zabezpechennya [The economic security of the region: methods of assessment and strategy to ensure]*. *Social-economical. for Scientific. in transition. Period: Zb. nauk. pr. – Coll. Science. pr.*, (2d ed.). issue 2, pp. 426-445 [in Ukrainian].

4. Nudel'man V., and Sanzharovs'kyy I. (2002). *Rozrobka stratehiyi rozvytku terytorial'noyi bromady: zahal'ni zasady metodyky [Development strategy of the territorial community: general principles of the methodology]*. Kyiv: Vyd-vo «Data Bank Ukrayina», p. 232 [in Ukrainian].

5. Korotych O.B. (2009). *Formuvannya ponyatiynoho aparatu derzhavnoho upravlinnya rehional'nym rozvytkom krayiny [Formation of the conceptual apparatus of state management of regional development of the country]*. *The theory and practice of public administration: zb. nauk. prats'*. – *Coll. Science. papers*. Kharkov: Vyd-vo KharRI NADU «Mahistr», No 3 (26), pp. 136-143 [in Ukrainian].

6. Mel'tyukhova N.M. (2010). *Derzhavne upravlinnya yak yednist' diyal'nosti ta vidnosyn [Public administration and the unity of relationship]* Kharkov: Vyd-vo KharRI NADU «Mahistr», p. 204 [in Ukrainian].

7. Bozeman B., and Straussman J.D. (2000). *Public Management Strategies*. San Francisco: Jossey-Bass. [in English].

8. Caiden G. (2001). *The Dynamics of Public Administration*. Hinsdale: Dryden Press [in English].

Анотація.

Корнієцький О.В., Гацько А.Ф., Островерх О.В. Регулювання соціально-економічного розвитку регіону, як важливий чинник державного управління.

У статті наведені теоретичне узагальнення і завдання державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону шляхом визначення теоретичних підходів, оцінювання діяльності місцевих органів влади, обґрунтування цілей та пріоритетних напрямів розвитку регіону, розробки концепції державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону. Висвітлено основні проблеми державного регулювання регіонального розвитку. Запропоновано шляхи вдосконалення державного регулювання розвитку регіонів.

Ключові слова: *регіон, державне регулювання, державне управління, регіональне управління, державна регіональна політика, механізми.*

Аннотация.

Корниецкий А.В., Гацько А.Ф., Островерх О.В. Регулирование социально-экономического развития региона, как важный фактор государственного управления.

В статье приведено теоретическое обобщение и задачи государственного регулирования социально-экономического развития региона путем определения теоретических подходов, оценки деятельности местных органов власти, обоснование целей и приоритетных направлений развития региона, разработки концепции государственного регулирования социально-экономического развития региона. Освещены основные проблемы государственного регулирования регионального развития. Предложены пути совершенствования государственного регулирования развития регионов.

Ключевые слова: *регион, государственное регулирование, государственное управление, региональное управление, государственная региональная политика, механизмы.*

Abstract.

Korniyetskyi O.V. Gatsko A.F., Ostroverkh O.V. Regulation socio-economic development of the region as an important factor in state administration.

In the article theoretical generalization and objectives of state regulation of social and economic development of the region by identifying theoretical approaches, evaluation of local government, study objectives and priorities of regional development, development of the concept of state regulation of social and economic development. The basic problem of state regulation of regional development. Ways of improving state regulation of regional development.

Keywords: *region, regulation, governance, regional management, national regional policy, mechanism.*